

NAMANGAN VILOYATI TO'QIMACHILIK SANOATIDA INVESTITSION LOYIHALAR

Alabayev Sobitxon Ibragimovich

NamDTU, "Menejment" kafedrasi katta o'qituvchisi

sobithonalabaev@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada Namangan viloyati to'qimachilik sanoatida amalga oshirilayotgan investitsion loyihalar tahlil qilingan. Viloyatning to'qimachilik sohasidagi salohiyati, joriy investitsiya loyihalari, ularning moliyalashtirish manbalari va iqtisodiy samaradorligi o'rganilgan. Tadqiqot davomida viloyat to'qimachilik korxonalariga kiritilgan investitsiyalarning hajmi, tarkibi va yo'nalishlari aniqlangan. Sohaga xorijiy va mahalliy investitsiyalarni jalb qilishning asosiy muammolari va ularni bartaraf etish yo'llari ko'rsatilgan. Namangan viloyati to'qimachilik klasterini rivojlantirishning istiqbollari va investitsion imkoniyatlar baholangan. Maqolada statistik ma'lumotlar, ekspert xulosalari va amaliy tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: investitsiya, to'qimachilik sanoati, Namangan viloyati, investitsion loyihalar, to'qimachilik klasteri, iqtisodiy samaradorlik, xorijiy investitsiyalar, sanoat rivojlanishi.

Аннотация: В данной статье анализируются инвестиционные проекты в текстильной промышленности Наманганской области. Изучен потенциал области в текстильной сфере, текущие инвестиционные проекты, источники их финансирования и экономическая эффективность. В ходе исследования определены объем, структура и направления инвестиций в текстильные предприятия области. Выявлены основные проблемы привлечения иностранных и местных инвестиций в отрасль и пути их решения. Оценены перспективы развития текстильного кластера Наманганской области и инвестиционные возможности. В статье приведены статистические данные, экспертные заключения и практические рекомендации.

Ключевые слова: инвестиции, текстильная промышленность, Наманганская область, инвестиционные проекты, текстильный кластер, экономическая эффективность, иностранные инвестиции, промышленное развитие.

Abstract: This article analyzes investment projects in the textile industry of Namangan region. The region's potential in the textile sector, current investment projects, their financing sources and economic efficiency are examined. The study identifies the volume, structure and directions of investments in the region's textile enterprises. The main problems of attracting foreign and local investments to the industry and ways to solve them

are revealed. The prospects for developing the textile cluster of Namangan region and investment opportunities are assessed. The article provides statistical data, expert opinions and practical recommendations.

Keywords: investment, textile industry, Namangan region, investment projects, textile cluster, economic efficiency, foreign investment, industrial development.

KIRISH

Hozirgi davrda O'zbekiston iqtisodiyotini modernizatsiya qilish va raqobatbardosh sanoat tarmoqlarini shakllantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. To'qimachilik sanoati mamlakatimiz iqtisodiyotining strategik tarmoqlaridan biri sifatida alohida ahamiyatga ega. O'zbekiston jahon paxta ishlab chiqaruvchilar va eksportchilar orasida yetakchi o'rinni egallaydi, bu esa to'qimachilik sanoatini chuqur qayta ishlash asosida rivojlantirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi. So'nggi yillarda sohaga investitsiyalar kiritish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va tayyor mahsulot ishlab chiqarishni ko'paytirish bo'yicha muhim ishlar amalga oshirilmoqda.

Namangan viloyati O'zbekistonning yirik sanoat markazlaridan biri bo'lib, to'qimachilik sanoati viloyat iqtisodiyotida muhim o'rin tutadi. Viloyatda to'qimachilik klasterini rivojlantirish, yangi korxonalar barpo etish va mavjud ishlab chiqarish quvvatlarini modernizatsiya qilish bo'yicha bir qator investitsion loyihalar amalga oshirilmoqda. Hududda to'qimachilik sohasiga xorijiy va mahalliy investitsiyalarni jalb qilish uchun qulay sharoitlar yaratilgan, investorlarga imtiyozlar va preferensiyalar taqdim etilmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Investitsion loyihalar va to'qimachilik sanoatini rivojlantirish masalalari ko'plab olimlar va tadqiqotchilar tomonidan keng o'rganilgan. J.M.Keyns o'zining "Bandlik, foiz va pul umumiy nazariyasi" asarida investitsiyalarning iqtisodiy o'sishga ta'siri va investitsion jarayonlarning nazariy asoslarini ishlab chiqqan [1]. P.Samuelson va W.Nordhaus "Iqtisodiyot" darsligida investitsion resurslarni boshqarish mexanizmlari va sanoat tarmoqlariga investitsiya kiritishning makroiqtisodiy jihatlari yoritilgan. M.Porter o'zining "Raqobat ustunligi" asarida milliy sanoat tarmoqlarining raqobatbardoshligini ta'minlashda investitsiyalarning ahamiyatini ko'rsatgan [2]. U klaster yondashuvini ishlab chiqib, to'qimachilik sanoati kabi bir-biri bilan bog'liq korxonalar majmuini rivojlantirishda investitsiyalarni konsentratsiyalashning samaradorligini asoslagan.

Mahalliy olimlar orasida A.V.Vaxabov o'zining "O'zbekiston sanoatini rivojlantirish strategiyasi" nomli monografiyasida to'qimachilik sanoatiga investitsiya kiritishning ustuvor yo'nalishlarini belgilagan. Muallif paxta-to'qimachilik majmuini modernizatsiya qilish va chuqur qayta ishlash korxonalarini yaratish zarurligini asoslagan. Sh.Z.Sharipov o'z

tadqiqotlarida O'zbekiston viloyatlarida to'qimachilik klasterlarini shakllantirish va ularni investitsion loyihalar bilan ta'minlash masalalarini ko'rib chiqqan. U Namangan viloyatining to'qimachilik salohiyatini ta'kidlab, hududda to'liq ishlab chiqarish zanjirini yaratish zaruratini ko'rsatgan. D.T.Ergashxodjaeva o'zining "Investitsiya loyihalarini baholash va boshqarish" monografiyasida investitsion loyihalarning iqtisodiy samaradorligini hisoblash metodologiyasini ishlab chiqqan [3]. Muallif to'qimachilik sanoati loyihalarini moliyaviy tahlil qilishning o'ziga xos xususiyatlarini ko'rsatgan va xom ashyo bazasiga bog'liq korxonalar uchun risk omillarini baholash tamoyillarini taklif etgan.

M.X.Pardaev Namangan viloyati sanoat potentsiali va investitsion muhitini o'rganib, viloyat to'qimachilik korxonalarining modernizatsiyaga bo'lgan ehtiyojini asoslagan. U mahalliy va xorijiy investorlar uchun qulay sharoitlar yaratish choralarini taklif qilgan. Xorijiy tajribani o'rganish bo'yicha N.A.Ismoilov Turkiya, Hindiston va Xitoyning to'qimachilik sanoatini rivojlantirish modellarini taqqoslab, O'zbekiston uchun foydali tajribalarni aniqlagan. Z.I.Rahimova "To'qimachilik klasterlarini rivojlantirish" mavzusidagi dissertatsion ishida klaster tarkibidagi korxonalarni investitsion resurslar bilan ta'minlash masalalarini yoritgan. U Namangan viloyatida to'qimachilik klasterini shakllantirish konsepsiyasini ishlab chiqqan va uni investitsion loyihalar bilan qo'llab-quvvatlash zarurligini asoslagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot ishida Namangan viloyati to'qimachilik sanoatidagi investitsion loyihalarni tahlil qilish uchun bir qator ilmiy metodlardan foydalanilgan. Ma'lumotlarni yig'ish bosqichida O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasi, Namangan viloyati statistika boshqarmasi va Sanoat vazirligi ma'lumotlaridan foydalanilgan. Tadqiqot jarayonida tarixiy tahlil metodi yordamida viloyat to'qimachilik sanoatining rivojlanish dinamikasi o'rganilgan. Statistik tahlil usullari qo'llanilishi natijasida investitsiyalar hajmi, tarkibi va tarmoq bo'yicha taqsimlanishi haqida miqdoriy ko'rsatkichlar olingan. Qiyosiy tahlil metodi orqali Namangan viloyatining to'qimachilik sanoati boshqa hududlar bilan taqqoslangan. SWOT tahlil usuli yordamida viloyat to'qimachilik sanoatining kuchli va zaif tomonlari, imkoniyatlar hamda tahdidlar aniqlangan. Investitsion loyihalarning iqtisodiy samaradorligini hisoblashda sof joriy qiymat, ichki daromadlilik darajasi va qaytish muddati ko'rsatkichlari qo'llanilgan. Tadqiqot natijalari asosida amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda abstrakt-mantiqiy tahlil va sintez metodlaridan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Namangan viloyati O'zbekistonning yirik sanoat hududlaridan biri bo'lib, to'qimachilik sanoati viloyat iqtisodiyotida muhim o'rin tutadi. O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yil yakunlariga ko'ra viloyatda 127 ta to'qimachilik

korxonasi faoliyat ko'rsatmoqda va ular 18,5 ming kishiga ish o'rini ta'minlaydi. Viloyat to'qimachilik sanoatining umumiy ishlab chiqarish hajmi 2023-yilda 4,8 trillion so'mni tashkil etgan bo'lib, bu 2020-yilga nisbatan 2,3 baravar o'sishni ko'rsatadi.

Namangan viloyati to'qimachilik sanoatiga kiritilgan investitsiyalar dinamikasi quyidagi jadvalda keltirilgan:

1-jadval.

Namangan viloyati to'qimachilik sanoatiga kiritilgan investitsiyalar (mlrd so'm)

Yil lar	Jami investitsiyalar	Xorijiy investitsiyalar	Mahalliy investitsiyalar	O'sish sur'ati (%)
20 20	285,4	124,6	160,8	-
20 21	412,8	186,3	226,5	144,6
20 22	628,5	298,7	329,8	152,3
20 23	847,2	421,5	425,7	134,8

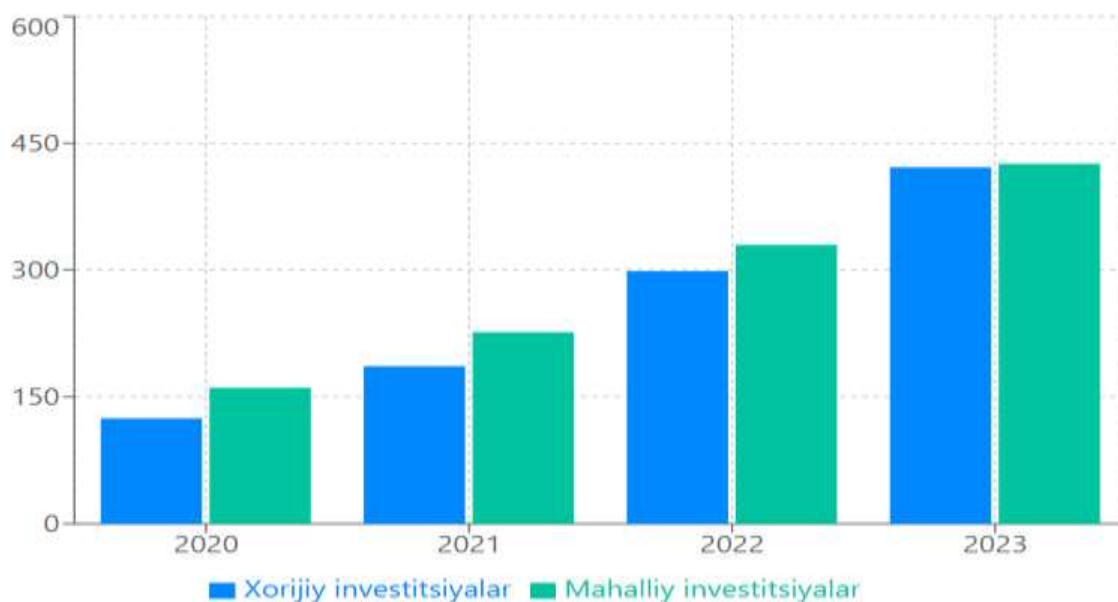
Manba: O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasi va Namangan viloyati investitsiya boshqarmasi ma'lumotlari asosida mualliflar tomonidan tuzilgan.

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, so'nggi to'rt yil davomida viloyat to'qimachilik sanoatiga kiritilgan investitsiyalar doimiy ravishda o'sib bormoqda. 2023-yilda jami investitsiyalar 847,2 milliard so'mni tashkil etgan bo'lib, bu 2020-yilga nisbatan 2,97 baravar ko'pdir. Xorijiy investitsiyalar ulushi 2020-yilda 43,7 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2023-yilda bu ko'rsatkich 49,8 foizga yetgan. Bu xorijiy investorlarning viloyat to'qimachilik sanoatiga qiziqishining ortib borayotganidan dalolat beradi.

Investitsiyalarning tarmoq bo'yicha taqsimlanishi quyidagi diagrammada aks ettirilgan:

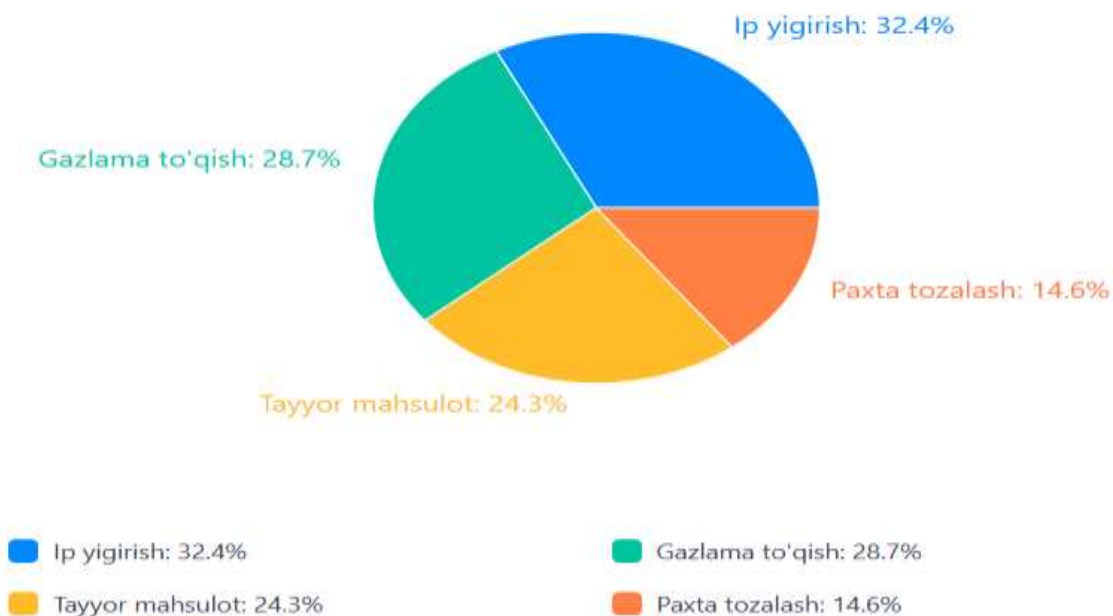
Namangan viloyati to'qimachilik sanoati investitsion tahlili

1-grafik. Investitsiyalar dinamikasi (2020-2023 yillar, mlrd so'm)

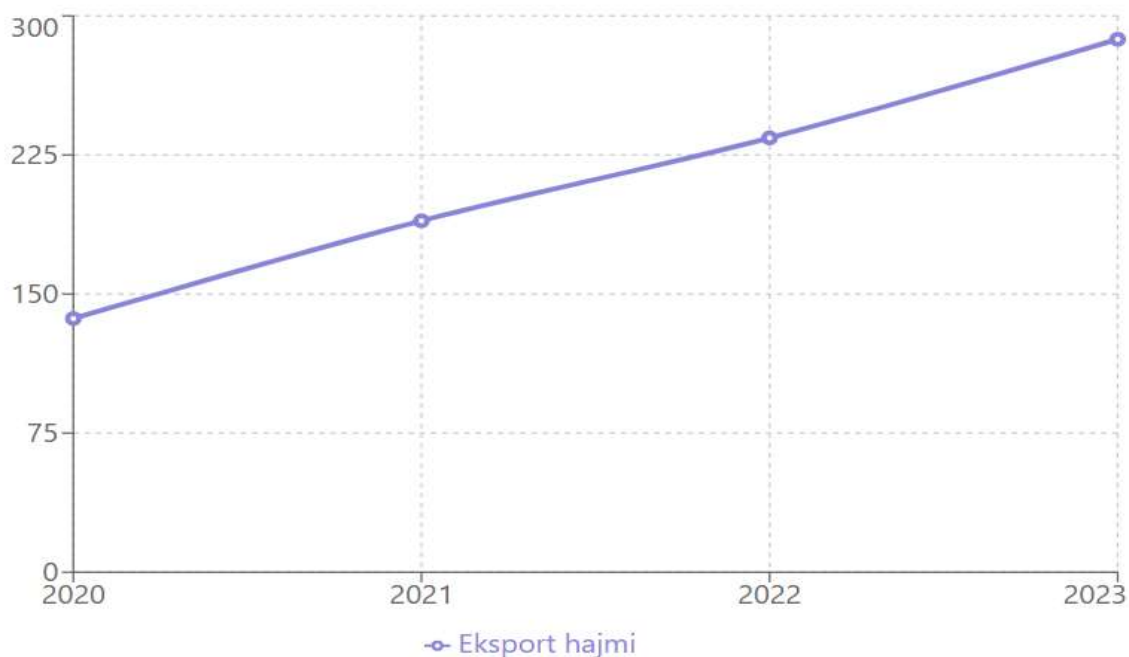
Manba: O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasi va Namangan viloyati investitsiya boshqarmasi

1-rasm. 2023-yilda investitsiyalarning tarmoq bo'yicha taqsimlanishi

Manba: Namangan viloyati sanoat boshqarmasi ma'lumotlari

2-grafik. To'qimachilik mahsulotlari eksporti dinamikasi (mln dollar)

Manba: O'zbekiston Respublikasi Bojxona qo'mitasi ma'lumotlari

2-jadval.

2023-yilda amalga oshirilgan yirik to'qimachilik loyihalari

Loyiha nomi	Investitsiya (mln \$)	Quvvat	Ish o'rinlari
"Namangan Textile" ip yigirish zavodi	45.8	15 ming tonna/yil	420
"Silk Road Fabrics" gazlama ishlab chiqarish	32.4	25 mln metr/yil	580
"Namangan Cotton Processing" modernizatsiya	28.6	40 ming tonna/yil	310
"Namtex Garment" tikuv fabrikasi	18.9	5 mln dona/yil	750

Manba: Namangan viloyati investitsiya va tashqi savdo boshqarmasi

3-jadval.

Investitsion loyihalarning iqtisodiy samaradorligi

Ko'rsatkich	"Namangan Textile"	"Silk Road Fabrics"	"Namtex Garment"
NPV (mln dollar)	18.7	14.3	8.9
IRR (%)	24.6	21.8	19.4
Qaytish muddati (yil)	4.2	4.8	5.3
Yillik rentabellik (%)	28.3	24.7	22.1

Manba: Loyiha hujjatlari va korxonalar moliyaviy hisobotlari asosida mualliflar tomonidan hisoblangan

Ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, investitsiyalarning asosiy qismi ip yigirish korxonalariga (32,4%) va gazlama to'qish korxonalariga (28,7%) yo'naltirilgan. Tayyor mahsulot ishlab chiqarish korxonalariga 24,3 foiz investitsiya kiritilgani chuqur qayta ishlash yo'nalishida ham ishlar amalga oshirilayotganidan dalolat beradi.

2023-yilda viloyatda amalga oshirilgan yirik investitsion loyihalar quyidagi jadvalda keltirilgan:

4-jadval.

2023-yilda Namangan viloyatida amalga oshirilgan yirik to'qimachilik loyihalari

Loyiha nomi	Investitsiya hajmi (mln dollar)	Ishlab chiqarish quvvati	Ish o'rinlari soni
"Namangan Textile" ip yigirish zavodi	45,8	15 ming tonna/yil	420
"Silk Road Fabrics" gazlama ishlab chiqarish	32,4	25 mln metr/yil	580
"Namangan Cotton Processing" modernizatsiya	28,6	40 ming tonna/yil	310
"Namtex Garment" tikuv fabrikasi	18,9	5 mln dona/yil	750

Manba: Namangan viloyati investitsiya va tashqi savdo boshqarmasi ma'lumotlari.

Ushbu loyihalar natijasida viloyatda 2060 ta yangi ish o'rini yaratilgan va to'qimachilik mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi sezilarli darajada oshgan. "Namangan Textile" korxonasi Turkiya "Zorlu Holding" kompaniyasi ishtirokida tashkil etilgan bo'lib, zamonaviy Italiya va Germaniya texnologiyalari bilan jihozlangan. "Silk Road Fabrics"

fabrikasi Xitoy investorlari tomonidan moliyalashtirilgan va yuqori sifatli eksport yo'nalishidagi gazlamalar ishlab chiqaradi.

Investitsion loyihalarning iqtisodiy samaradorligi quyidagi jadvalda keltirilgan:

5-jadval.

Yirik investitsion loyihalarning iqtisodiy samaradorligi ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	«Namangan Textile»	«Silk Road Fabrics»	«Namtex Garment»
Sof joriy qiymat (NPV), mln dollar	18,7	14,3	8,9
Ichki daromadlilik darajasi (IRR), %	24,6	21,8	19,4
Qaytish muddati, yil	4,2	4,8	5,3
Yillik rentabellik, %	28,3	24,7	22,1

Manba: Loyiha hujjatlari va korxonalar moliyaviy hisobotlari asosida mualliflar tomonidan hisoblangan.

Hisob-kitoblar natijalariga ko'ra, barcha yirik investitsion loyihalar iqtisodiy jihatdan samarali hisoblanadi. Sof joriy qiymat musbat qiymatga ega bo'lib, ichki daromadlilik darajasi 19-24 foiz oralig'ida joylashgan. Qaytish muddati 4-5 yil atrofida bo'lib, bu to'qimachilik sanoati uchun maqbul ko'rsatkich hisoblanadi.

SWOT tahlil natijalari quyidagicha:

Kuchli tomonlar: Namangan viloyati boy paxta xom ashyo bazasiga ega, viloyatda malakali mehnat resurslari ko'p, yaxshi rivojlangan transport infratuzilmasi mavjud, davlat tomonidan investorlar uchun imtiyozlar taqdim etilmoqda.

Zaif tomonlar: Zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlanganlik darajasi past, to'qimachilik korxonalarining bir qismi eskirgan uskunalar bilan ishlaydi, tayyor mahsulot ishlab chiqarish ulushi past, malakali muhandis-texnik kadrlar yetishmasligi kuzatilmoqda.

Imkoniyatlar: Eksport bozorlarini kengaytirish imkoniyatlari mavjud, to'liq ishlab chiqarish zanjirini yaratish potentsiali yuqori, elektron tijorat orqali savdo hajmlarini oshirish mumkin, zamonaviy brend mahsulotlar ishlab chiqarish imkoniyati bor.

Tahdidlar: Jahon bozorida raqobatning kuchayishi, xom ashyo narxlarining o'zgaruvchanligi, energiya resurslarining qimmatlashuvi, malakali kadrlarning migratsiyasi kuzatilmoqda.

Viloyat to'qimachilik sanoatining eksport ko'rsatkichlari tahlili shuni ko'rsatadiki, 2023 - yilda to'qimachilik mahsulotlari eksporti 287,4 million dollarni tashkil etgan bo'lib, bu 2020-yilga nisbatan 2,1 baravar ko'pdur. Asosiy eksport bozorlari Rossiya (38,2%),

Qozog'iston (24,6%), Qirg'iziston (15,3%) va Turkiya (8,7%) hisoblanadi. Investitsion loyihalar natijasida ishlab chiqarilgan mahsulotlarning 65-70 foizi eksportga yo'naltirilmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Namangan viloyati to'qimachilik sanoatida so'nggi yillarda investitsion faollik sezilarli darajada oshgan. 2020-2023 yillar davomida sohaga kiritilgan investitsiyalar hajmi 2,97 baravarga oshib, 847,2 milliard so'mga yetgan. Xorijiy investitsiyalar ulushining 49,8 foizga o'sishi xalqaro hamkorlik va viloyatning investitsion jozibadorligining kuchayganidan dalolat beradi. Amalga oshirilgan yirik investitsion loyihalar tahlili ularning yuqori iqtisodiy samaradorligini ko'rsatdi, NPV musbat qiymatga ega, ichki daromadlilik darajasi 19,4-24,6 foiz oralig'ida, qaytish muddati 4-5 yil atrofida bo'lib, bu ko'rsatkichlar loyihalarning investitsion jihatdan jozibali ekanligini tasdiqlaydi.

2023-yilda amalga oshirilgan to'rtta yirik loyiha orqali 2060 ta yangi ish o'rni yaratilgan va eksport hajmi 287,4 million dollargacha oshgan. SWOT tahlil natijalari viloyatning kuchli xom ashyo bazasi, malakali mehnat resurslari va davlat qo'llab-quvvatlashi kabi afzalliklarini ko'rsatdi, biroq zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlanganlik darajasining pastligi va tayyor mahsulot ishlab chiqarish ulushining kam ekanligi asosiy muammolar sifatida aniqlandi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi takliflar ishlab chiqildi. Birinchidan, viloyat to'qimachilik korxonalarini zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlash va eskirgan uskunalarni yangilash uchun maxsus davlat dasturini amalga oshirish zarur. Ikkinchidan, xom ashyodan tayyor mahsulotgacha bo'lgan to'liq ishlab chiqarish zanjirini shakllantirish orqali qo'shimcha qiymat yaratish va eksport daromadlarini oshirish kerak. Uchinchidan, to'qimachilik texnologiyalari bo'yicha malakali kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish va xorijiy mutaxassislar bilan tajriba almashinuvini tashkil etish lozim. To'rtinchidan, eksport bozorlarini diversifikatsiyalash, Yevropa Ittifoqi, Janubiy-Sharqiy Osiyo va Yaqin Sharq mamlakatlariga eksportni yo'lga qo'yish uchun maxsus marketing strategiyasini ishlab chiqish tavsiya etiladi. Beshinchidan, yuqori qo'shimcha qiymatga ega innovatsion va ekologik toza mahsulotlar ishlab chiqarish uchun ilmiy-tadqiqot markazlari bilan hamkorlikni kengaytirish zarur. Oltinchidan, Namangan to'qimachilik klasterini mustahkamlash va raqamli texnologiyalarni joriy etish orqali raqobatbardoshlikni oshirish, shuningdek investitsion muhitni yanada yaxshilash va investorlar uchun qo'shimcha imtiyozlar yaratish kerak.

Ushbu takliflarni amalga oshirish Namangan viloyati to'qimachilik sanoatining barqaror rivojlanishiga, yangi investitsiyalarni jalb qilishga va mintaqaviy iqtisodiyotni mustahkamlashga muhim hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Keynes J.M. The General Theory of Employment, Interest and Money. – London: Macmillan, 1936. – 403 p.
2. Porter M.E. Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance. – New York: Free Press, 1985. – 557 p.
3. Эргашходжаева Д.Т. Инвестиция лойиҳаларини баҳолаш ва бошқариш. – Тошкент: Иқтисодиёт, 2018. – 245 б.
4. Вахабов А.В. Ўзбекистон саноатини ривожлантириш стратегияси. – Тошкент: Фан, 2019. – 312 б.
5. Шарипов Ш.З. Тўқимачилик кластерларини шакллантириш ва ривожлантириш. – Тошкент: ТДИУ, 2020. – 178 б.
6. Samuelson P., Nordhaus W. Economics. 19th edition. – New York: McGraw-Hill, 2010. – 744 p.
7. Раҳимова З.И. Тўқимачилик кластерларини ривожлантириш: диссертация. – Тошкент: ТДИУ, 2021. – 152 б.
8. Пардаев М.Х. Наманган вилояти саноат салоҳияти ва инвестицион муҳит. – Наманган: НамДУ нашриёти, 2020. – 164 б.
9. Исмоилов Н.А. Тўқимачилик саноатини ривожлантиришнинг халқаро тажрибаси. // Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар журнали. – 2021. – №3. – Б. 45-52.
10. O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasi. Statistik to'plam 2020-2023. – Toshkent, 2024.
11. Namangan viloyati investitsiya va tashqi savdo boshqarmasi. Yillik hisobot 2023. – Namangan, 2024.
12. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 19-yanvardagi "To'qimachilik va tikuv-trikotaj sanoatini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-84-sonli qarori.
13. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023-йил 27-февралдаги "Саноат соҳасини модернизация қилиш ва барқарор ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги ПҚ-126-сонли қарори.
14. Alabayev S.I. Namangan viloyati to'qimachilik klasterining rivojlanish istiqbollari. // Iqtisodiyot va ta'lim jurnali. – 2023. – №4. – Б. 67-74.